

Windows

Jan Rokus van Roosendael

Windows presents different musical cultures, and consists of three connected parts, each subdivided into three sections. In the first part the musical cultures of India, China and Tibet are presented, in the second part the 'cosmic' ('cosmic chord'), birdsongs and the sounds of barking seals may be heard, while in the last part the musical cultures of Africa, Bali and the ringing of European church bells are presented.

Although these musical worlds seem different from each other, they are all connected by a polyrhythmical structure (for instance. the cyclic drum patterns of India, Africa and Bali and the shifting patterns of European church bells).

The first percussionist has a special role in this composition because of the fact that he/she plays musical cues on percussion instruments. In this way the windows of the different musical worlds are audibly opened and closed. This percussion part can also be played by the conductor.

Jan Rokus Van Roosendael

Bron: Toelichting Esprit Orchestra ('Orient/Occident') dd zondag 25 oktober 1998

Esprit Orchestre olv Alex Pauk / Jane Mallett Theatre, St. Lawrence Centre (Canada)

Jan Rokus van Roosendael: **Windows**

Jan Rokus van Roosendael studeerde etnomusicologie en kreeg compositielessen van Robert Heppener en Geert van Keulen. In 1989 werd hem de aanmoedigingsprijs van het Fonds voor Scheppende Toonkunst toegekend, waarbij het juryrapport vermeldde: 'Zijn oeuvre wordt gekenmerkt door een opvallende eigen manier van schrijven die wars is van modieuze tendensen.' Dat onmodieuze aspect is vooral opvallend als men weet dat er een sterke preoccupatie met Aziatische en vooral Indiase muziek achter schuilgaat. Van Roosendael is niet de eerste en zeker niet de enige die de blik op het Oosten richt, maar doorslaggevend is de rol die hij aan de oosterse invloeden toekent. Want vanaf de oosters getinte composities van Rimski-Korsakov, Balakirev, Debussy en Ravel werd oriëntalisme een regelmatig terugkerende trend die de westerse muziek van exotisch coloriet voorzag - en vaak ook niet meer dan dat. John Cage, Olivier Messiaen en Giacinto Scelsi gingen verder; zij sloegen een richting in die later door Steve Reich werd aangegeven met de woorden: 'Niet-westerse muziek in het algemeen en Afrikaanse, Indonesische en Indiase muziek in het bijzonder zullen dienen als nieuwe, *structurele* modellen voor westerse musici - niet als nieuwe klankmodellen.' Van Roosendael voegt hier aan toe dat zo'n structurele verwerking van niet-westerse invloeden tegenwoordig in een veel realistischer sfeer hangt: ging de India-rage in de jaren zestig nog gehuld in een romantisch gewaad, tegenwoordig is de etnomusicologie als serieus en geaccepteerd studie-object in de plaats gekomen voor de vaagheid en zweverigheid.

Windows, verheldert de componist, opent vensters op verschillende muzikale culturen. Het werk bestaat uit drie aaneengesloten delen, die elk weer uit drie secties bestaan. Het eerste gedeelte laat achtereenvolgens India, China en Tibet doorklinken. Het tweede, ingeleid door een 'kosmisch' akkoord dat een vast gegeven in de compositie vormt, geeft de natuur weer met geluiden van vogels en van wat een zeehondenkolonie zou kunnen zijn. In het afsluitende deel voert de reis via Bali en Afrika naar huis, zoals blijkt uit het typisch Europese gebeier van kerkklokken die elkaar lijken in te halen. Dat effect van langs elkaar schuivende klankstromen treft men ook aan in de niet-westerse muzieken die de revue gepasseerd zijn; naast grote verschillen zijn ook verwantschappen tussen diverse muzikale ritmen over de hele wereld in deze compositie samengevat.

Van de dirigent, die in de loop van het stuk de 'vensters' opent en sluit, wordt verlangd dat hij tevens als slagwerker meespeelt. Bij deze première kan geprofiteerd worden van het gelukkige toeval dat Peter Eötvös tevens slagwerk studeerde.

Bron: Toelichting Matinee op de vrije zaterdag dd 25 januari 1997 (wereldpremière)

Auteur: Michiel Cley

Jan Rokus van Roosendael | **Windows**

Net als in Xenakis' *P/e/odes* kent het slagwerk in Jan Rokus van Roosendaels *Windows* een primaire muzikale functie, hoewel het hier door orkestinstrumenten is omgeven. Op de eerste pagina van de partituur staat een brede selectie van uiteenlopende slagwerkinstrumenten voorgeschreven, waaronder tom-toms, snare-

drums, bekkens, buisklokken, een vibrafoon en een klokkenspel. Daarnaast vinden we enkele in het orkest minder vaak gebruikte instrumenten, zoals gongs, peking gong en djembe (een met de handen bespeelde Afrikaanse trom) die, wat straks zal blijken, wijzen in de richtingen waarover Van Rosendaels muziek uitziet. In *Windows* worden niet alleen de slagwerkers aan het slaan gezet, ook de dirigent krijgt hierin een aandeel. Naast het uitvoeren van zijn reguliere leidinggevende taak, vraagt Van Rosendael van de dirigent om de in elkaar overvloeiende delen van de compositie met slagwerk als het ware in- en uit te luiden. Daarmee staat hij als roerganger aan het hoofd van een muzikale expeditie die meerdere continenten omvat. In het eerste deel worden, aldus Van Rosendael: 'de culturen van India, China en Tibet muzikaal gepresenteerd.' Inderdaad weet hij in zijn instrumentatie een oriëntaals koloriet op te roepen. Ook de herhaalde beweging, die telkens een halve toon afglijdt, refereert aan de genoemde muzikale tradities. Naast dergelijke subtiel verweven uiterlijkheden zijn ook dieperliggende compositorische aspecten van Van Rosendaels muziek als 'oosters' aan te merken: het statische, de her-haling, het gevoel van 'zijn' in plaats van 'gaan'. Aan de andere kant: deze 'oosterse' aspecten poogt Van Rosendael te verenigen met een lineaire ontwikkelingsvorm, die, generaliserend gesteld, de westerse muziek eigen is. Nadat de dirigent het tweede 'venster' van de ontdekkingsreis die *Windows* genoemd kan worden, heeft geopend, staat, om opnieuw met de componist te spreken: 'de natuur centraal, gesymboliseerd door een kosmisch akkoord; het geluid van een zeehondenkolonie en vogelgezang.' Het derde deel brengt de luisteraar via Bali en Afrika (de djembé!) met vertrouwd klokge-beier weer terug in Europa. *JvdH*

Bron: Toelichting NoordHollands Philharmonisch Orkest dd dinsdag 18 januari 2000
Auteur: Jochem van der Heide
[Motief 1 – Januari/Februari 2000 – blz.14-15]